

PERSMAP

JAN SCHOONHOVEN BEAMBTE 18977

De legendarische kunstenaar Jan Schoonhoven (1914 – 1994) uit Delft werd bij zijn leven al vergeleken met Vermeer en Mondriaan. Zijn mysterieuze, witte reliëfs worden nu voor tonnen geveild. Jan Schoonhoven zelf, leefde als een sobere en bescheiden ambtenaar en behield tot het eind een onwrikbaar geloof in de kracht van zijn kunst.

JAN SCHOONHOVEN – BEAMBTE 18977

documentaire | 2005 | 53' min. | Digibeta | Kleur

Een coproductie van Memphis Film & Television en VPRO en werd mede mogelijk gemaakt door Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties en ThuisKopie Fonds

Voor meer informatie (foto's/ interviews) kunt u contact opnemen met:

MEMPHIS FILM & TELEVISION

Maliebaan 24 - 26

3581 CP Utrecht

The Netherlands

Tel: +31 (0)30 233 20 23 / Fax: +31 (0)30 231 04 09

info@memphisfilm.net – www.memphisfilm.net

JAN SCHOONHOVEN

BEAMBT E 18977

De legendarische kunstenaar Jan Schoonhoven uit Delft werd bij zijn leven al vergeleken met Vermeer en Mondriaan. Zijn mysterieuze, witte reliëfs worden nu voor tonnen geveild. Jan Schoonhoven zelf, leefde als een sobere en bescheiden ambtenaar en behield tot het eind een onwrikbaar geloof in de kracht van zijn kunst. Wie was deze man die zich naakt liet beschilderen door de Japanse kunstenaar Yayoi Kusama om de volgende dag weer op tijd op kantoor te verschijnen?

Filmmaker Sherman De Jesus roept met de film *Jan Schoonhoven - Beambte 18977* iets op van de vastberaden zoektocht van Jan Schoonhoven naar het absolute, ware kunstwerk.

Jan Schoonhoven is al een halve eeuw een begrip in de internationale kunstwereld. Duitse musea waren er in de jaren zestig al vroeg bij. In 1967 wint hij een prijs op de Biënnale van Sao Paulo en is daarmee in één klap internationaal bekend. In 1984, ontvangt hij de David Roëll prijs, Nederlands belangrijkste kunstprijz. In 1994 komt Schoonhoven te overlijden, nog voordat hij bij het grote publiek bekend werd. Pas de laatste jaren begint ook bij een groter publiek het besef door te dringen dat er in Delft na Johannes Vermeer nog een meester heeft geleefd. Zeker nadat Koningin Beatrix in het NOS-journaal, staande in het Stedelijke te Amsterdam voor een wit reliëf van Jan Schoonhoven, verklaarde dat dit werk van haar favoriete kunstenaar was.

Jan Schoonhoven (Delft, 1914 - Delft, 1994) was geen bohémien, noch vestigde hij aandacht op zichzelf door zijn frustraties als kunstenaar luidkeels te verkondigen. Jan Schoonhoven was een terughoudende man, hij verborg zich achter zijn werk. Daarmee richtte hij in feite alle aandacht op het werk zelf. Misschien is dit wat het meest boeit in Schoonhoven: dat hij zonder de glamour die aan het kunstenaarschap kleeft tot grote kunst is gekomen. Toch hangt er een zweem van mysterie om hem heen, van de ambtenaar die 's avonds na het werk prachtige kunst van papier, karton en papier-maché maakte. Waardoor is hij toch de favoriete kunstenaar geworden van zoveel mensen en wat je noemt een *brand name* in de kunst?

Jan Schoonhoven leefde met zijn vrouw Anita en zijn zoon Jaap in een bovenhuis in de oude binnenstad van Delft. Hij maakte zijn witte reliëfs gewoon in de huiskamer. Als zijn beroep heeft hij altijd ‘ambtenaar’ vermeld. Hoewel hij vanaf zijn vijftigste royaal van zijn werk had kunnen leven, bleef hij tot zijn pensioen werken bij de PTT in Den Haag. Ook nadat enkele incidenten voor hem voldoende aanleiding gaven om ontslag te nemen. Zo is hem bijvoorbeeld een promotie onthouden toen hij uit de kleren ging tijdens de *performance* van de Japanse kunstenaar Yoyoi Kusama, in die tijd een zeer aanstootgevende act.

Zijn enige zoon Jaap Schoonhoven bewaart bijzondere herinneringen aan zijn vader. Als kind werd hij dagelijks geconfronteerd met de fabricage van de kunstwerken in de huiskamer van hun bescheiden bovenwoning in Delft. Jan Schoonhoven zag Delft als zijn grote inspiratiebron. Hij keek niet naar de stad zoals je die alledag ziet, maar hij richtte zich op de details: twee daken die elkaar op een vreemde manier raken, de versiering van een hekje, een gat in de stoep.

Schoonhoven was een liefhebber van Duitsland. Alexander von Berswordt-Wallrabe van Galerie m in Bochum: “Jan sprak goed Duits. Hij heeft het regime van de Nazi’s altijd als een incident gezien en vond dat je de nieuwe generaties niet daarop mocht aanspreken. Hij was gearresteerd. Ik heb hem gevraagd wat hij ervan vond dat ik zijn werk vertegenwoordigde. ‘Ja’, zei hij, ‘die Duitsers begrijpen het’. Als ik dan vroeg naar zijn tijd in de gevangenis dan zei hij: ‘dat is voorbij’.

HET POSTKANTOORRELIËF

1958 was voor Schoonhoven een cruciaal jaar. In dat jaar maakte hij een reliëf voor een nieuw postkantoor in de oude binnenstad van Delft. Waarschijnlijk de enige opdracht die hij ooit ontving. Bij de uitvoering van het relatief grote reliëf (115x265cm) riep hij de hulp in van zijn vriend Jan Henderikse. Enkele jaren later zouden zij - met Armando en Henk Peeters - de Nederlandse Nul-groep vormen die aansluiting vond bij in de internationale Zerobeweging: met onder andere de Fransman Yves Klein, de Italianen Piero Manzoni en Lucio Fontana en de Duitsers Mack, Piene en Uecker. De Nul-kunstenaar droeg geen artistieke baard, reed niet in een lelijke eend naar Frankrijk, maar zat als een autoverkoper goed in het pak en verwonderde zich over de nieuwe technische verworvenheden van de moderne wereld. Hij was onafhankelijk, leefde niet van het werk - verkocht werd er toch niet - maar had een fatsoenlijke baan.

In het reliëf voor het postkantoor toont zich een artistieke doorbraak waarin zowel een afgesloten periode als een nieuwe stijl valt te herkennen. Een werk tussen 'informeel' en 'zero' dat nog 'net' niet wit en streng geordend is.

Drie jaar voor de dood van Schoonhoven is het reliëf met stille trom weggehaald van de plek waar het altijd heeft gehangen. Het zou via omzwervingen in directiekamers in Den Haag en Groningen zijn beland in een kelder. Jan Henderikse, geboren Delftenaar, volgt het spoor vanaf de plek waar het jarenlang heeft gehangen en loodst de kijker door de oude stad en door het leven van Schoonhoven.

NOTITIE VAN DE REGISSEUR

Het plan voor een film over Jan Schoonhoven ontstond na *Alles Is Licht* (2001), de film over Jan Henderikse. Door zijn verhalen en die van anderen over de "oude meester" en door het onbekende archiefmateriaal van Jan Schoonhoven dat we waren tegen gekomen, leek deze film een natuurlijk en vanzelfsprekend vervolg.

Jan Schoonhoven is voor mij altijd een *distant voice* geweest. Toen ik Jan Henderikse, begin jaren 70 in het Chelsea hotel in New York opzocht, vroeg hij mij Jan Schoonhoven in Delft op te zoeken om hem de groeten over te brengen. Ik heb er nog steeds spijt van dat ik toen niet ben gegaan.

Jan Schoonhoven kende Delft door en door. In de film zoek ik de plekken op die hem inspireerden en waar hij "speelde" met die oude deftige stad. Ik heb getracht iets te laten voelen van de liefde die je kunt hebben voor een stad, voor oude gebouwen, voor het labrynt dat zo'n stad is. Voor het licht van een stad als Delft.

Jan Schoonhoven had een grote liefde voor gotische kerken en leek de onzichtbare pracht van die bouwwerken te willen nabootsen. Het is fantastisch om te ontdekken dat het werk bijna per toeval geworden is wat het is en hoe het - door de tijd- is blijven veranderen. Maar het mooiste en meest dramatisch vind ik de gedrevenheid van Jan Schoonhoven die op zo'n onspectaculaire manier zijn eigen kunst heeft uitgevonden, los van de waan van de dag. Zo onspectaculair dat het, daardoor alleen al, spectaculair is geworden. Het werk daagde me uit om op een filmische manier vast te leggen hoe Schoonhoven "licht in actie" laat zien.

Schoonhoven deed geen concessies aan de toeschouwer. Hij ontwikkelde werk van een opmerkelijke glans en frisheid zonder dat er sprake is van een visuele geheimtaal. Toch roept het werk een bijna mystiek, verstild gevoel op.

Dat komt doordat het werk zich vormt naar het licht dat erop valt, dat net zo veranderlijk en ongrijpbaar is als het licht dat erop wordt gereflecteerd.

De vernuftigheid van de lijnen, de rijen en de vormen waaruit Schoonhoven de werken samenstelde zijn ondergeschikt aan dit spel van het licht. De reliëfs confronteren je met de vluchtigheid van je visuele herinnering. Je kunt ze in wiskundige termen beschrijven, maar eigenlijk zijn ze onbeschrijfelijk. Zo verstilt als het licht het werk op een gegeven moment gevangen houdt, zo snel lost de gewaarwording ervan even later weer op. Dit maakt ze kwetsbaar en volgens mij is dat wat je zo diep raakt aan deze bijna glanzende oppervlakken. Ze brengen een wisselwerking op gang tussen het zichtbare en de duisternis. Tussen licht en donker.

Ik heb een vermoeden gekregen van wat Schoonhoven wilde bereiken en wat het voor hem betekende om kunstenaar te zijn in zijn tijd. Hij maakte nog mee dat het besef van zijn belang als kunstenaar groeide. Ik vermoed dat hij ook een idee moet hebben gehad hoe dit belang zich verder zou ontwikkelen na zijn dood. Hij had om zijn kunst te maken enkel karton, lijm en kranten nodig. Ik heb getracht om met behulp van alle hiervoor geschetste zaken uit te vinden wat hem ertoe verplichtte om zich tot het uiterste te beperken in de manier waarop hij zich in zijn werk uitte.

CREDITS

ERIK KERSTIENS, Den Haag, gepensioneerd PTT-ambtenaar, werkte samen met Jan Schoonhoven in gebouw Zeestraat dat nu leegstaat.

JAN HENDERIKSE, Antwerpen/New York, vriend, kende Schoonhoven sinds zijn 16e, maakte deel uit van Informelen en Nul beweging, plakte mee aan reliëf postkantoor Delft.

LEO VERBOON, Den Haag, galeriehouder Orez.

KEES ANDREA, Den Haag, schilder, medestudent tekenleraar met 'Schoontje' Haagse Kunstacademie, lid Haagse Kunstkring.

JAAP SCHOONHOVEN, Delft, zoon van de kunstenaar, ambtenaar en gitarist.

DOLF VALENBREDER, verzamelaar, ontdekte onbekende tekeningen van Jan Schoonhoven

ALEXANDER VON BERSWORDT-WALLRABE, Bochum, verzamelaar en galeriehouder.

werkte met Galerie Orez, ontwierp ruimte met louter werk van S. in Bochum.

AAD IN 'T VELD, Delft, assistent sinds 1970, restaureert reliëfs, o.a. reliëf postkantoor Delft.

YAYOI KUSAMA, Tokio, Japans kunstenaars, die Jan Schoonhoven in de jaren '60 beschilderde.

TRUUS PEETERS-NIENHUIS, Hall, (jeugd) vriendin van Jan en zijn vrouw Anita, fotografeerde Schoonhoven, o.a. Het Huis vergaat met de Meester, foto's in opdracht

K. SCHIPPERS, Amsterdam, volgde als schrijver/journalist de Informele- en Nul beweging op de voet, publiceerde gedichten met tekeningen van Jan Schoonhoven.

camera	Albert van der Wildt
geluid	Carla van der Meijs
	Mark Witte
	Pander Roskam
	Gertjan Miedema
montage	Pim Verdonk
mixage	Jan Willem van den Brink
kleurcorrectie	Hans Buijntink
filmarchieven	Beeld en Geluid
	Galerie m Bochum
	NOS Journaal d.d. 1-8-1994
foto's	Kees Boelhouwer
	Ton Verkroost
	Truus Nienhuis

productie	Eline van Wees
productie VPRO	Vera de Vries
eindredactie VPRO	Saskia van Schaik
research & scenario	Mark Peeters
research & scenario & redactie	Sandra van Beek
regie & scenario	Sherman De Jesus
producent	Cécile van Eijk

met dank aan

Ad Petersen, Antje von Graevenitz, Betty van Garrel, Daniela Petovic, Diana Ridderikhoff,
 Flip Bool, Frank Elkhuizen, Frank Fahrner, Frans van der Vaart, Gust Romijn,
 Hans Sonnenberg, Henk Bouwer, Henk Peeters, Irene Müller, Judith Cahen,
 Joop van Caldenborgh, Kai Uwe Hemken, Kornelia von Berswordt-Wallrabe,
 Marius van Beek, Marianne Kleijwegt, Marlies Levels, Miety Heiden, Patrice Katz, Peter van
 Beveren, Renate Wichager, Susanne Breidenbach, Rob Sneep, Waling Boers, Yvonne
 Ploegsma

met medewerking van

Art Fair Basel, Cathédrale Notre-Dame Reims, Christie's Amsterdam,
 Gemeentemuseum Den Haag, KPN Kunstzaken, Kunstcentrum Delft,
 Maria van Jesse Kapel, Museum Boijmans van Beuningen,
 Rijks Kunsthistorische Documentatie, Staatliches Museum Schwerin, Stedelijk Museum,
 Sint Walburgiskerk Librije Zutphen, Sotheby's Amsterdam, Zentrum Paul Klee

Jan Schoonhoven - Beambte 18977

kwam tot stand met steun van het

Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties

ThuisKopie Fonds

een coproductie van

© MMV MEMPHIS FILM & TELEVISION / VPRO

www.vpro.nl

www.memphisfilm.net